

МУХА І. П.

викладач

ПВНЗ «Хмельницький економічний університет»

БАЛАБАН І. В.

магістрант

ПВНЗ «Хмельницький економічний університет»

РОЛЬ КРЕДИТУ В ДІЯЛЬНОСТІ БАНКІВ

У статті розкривається сутність кредиту. Досліджено класифікацію кредитів, які надаються банківським сектором. Визначено роль кредитного ризику в ефективності кредитної діяльності банків. Здійснено оцінку кредитних відносин як складової ринкової економіки, оцінку сучасної системи кредитування комерційними банками в Україні. Визначено значимість кредиту в діяльності комерційних банків та в ринковій економіці України. Установлено, що кредит має досить стійку позицію і становить більшу частину в активах банків. Нині саме кредит є найважливішим елементом будь-якої політики банку. Чим більше існує видів кредиту, тим повніше можуть бути задоволені індивідуальні потреби клієнтів.

Ключові слова: кредит, кредитні операції, комерційний банк, кредитний ризик, банківське кредитування.

МУХА І. П.

преподаватель

ЧВУЗ «Хмельницкий экономический университет»

БАЛАБАН І. В.

магістрант

ЧВУЗ «Хмельницкий экономический университет»

РОЛЬ КРЕДИТА В ДЕЯТЕЛЬНОСТИ БАНКОВ

В статье раскрывается сущность кредита. Исследована классификация кредитов, предоставляемых банковским сектором. Определена роль кредитного риска в эффективности кредитной деятельности банков. Осуществлена оценка кредитных отношений как составляющей рыночной экономики, оценка современной системы кредитования коммерческими банками в Украине. Определена значимость кредита в деятельности коммерческих банков и в рыночной экономике Украины. Установлено, что кредит имеет достаточно устойчивую позицию и составляет большую часть в активах банков. В настоящее время именно кредит является важнейшим элементом любой политики банка. Чем больше существует видов кредита, тем полнее могут быть удовлетворены индивидуальные потребности клиентов.

Ключевые слова: кредит, кредитные операции, коммерческий банк, кредитный риск, банковское кредитование.

МУХА І. П.

lecturer

Private Higher Educational Institution "Khmelnysky Economical University"

BALABAN I. V.

master's degree student

Private Higher Educational Institution "Khmelnysky Economical University"

ROLE OF CREDIT IN ACTIVITY OF COMMERCIAL BANKS

The article reveals the essence of the credit. The classification of credit provided by the banking sector has been investigated. The role of credit risk in the efficiency of credit activities of banks has been defined. The estimation of credit relations, as part of a market economy, evaluation of a modern system of lending by commercial banks in Ukraine has been carried out. The importance of credit in commercial banks and market economy in Ukraine has been determined. It has been established that the credit has a very strong position and makes most of the assets of banks. Now credit is an essential element of any policy of the bank. The greater the types of credit exist, the more fully individual needs of clients can be satisfied.

Key words: credit, credit transactions, commercial bank, credit risk, bank lending.

Постановка проблеми. Недосконалість розвитку кредитного сектора економіки змушує комерційні банки України шукати більш ефективні моделі кредитування. У зв'язку з цим актуального значення набуває вирішення проблеми вдосконалення кредитної діяльності банківських установ. Банки повинні організовувати кредитні операції таким чином, щоб вони давали максимально можливий прибуток, одночасно намагаючись знизити ризик, безпосередньо пов'язаний з механізмом надання і погашення банківських кредитів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Досліджували проблеми банківського кредитування і банківського капіталу такі учені-економісти, як О. Дзюблюк, В. Сусіденко, Т. Клименко, В. Лагутін, І. Аванесова, Ю. Потійко, М. Алексеєнко та інші. У своїх працях вони вивчали суть поняття «кредит» та «кредитування», визначали класифікацію банківських кредитів, а також форми забезпечення, умови і механізми надання кредитів комерційними банками.

Постановка завдання. Більшість проблем у діяльності вітчизняних комерційних банків у сучасних умовах пов'язано з проведенням ризикованої кредитної політики. Кредит має створювати сприятливі умови для розвитку всіх сфер і галузей національної економіки України. Мета статті – розкрити суть банківського кредиту, визначити місце кредиту в діяльності банків, з'ясувати вплив кредитного ризику на ефективність кредитної діяльності комерційних банків.

Виклад основного матеріалу. Сутність кредиту, як і його форма, постійно розвивається й ускладнюється. В основі цього процесу лежить розвиток і вдосконалення економічних відносин у суспільстві, що визначають зміни в характері формування вільних коштів, ускладнення і розширення потреб економічних суб'єктів у додаткових коштах, удосконалення організаційних і правових відносин між суб'єктами кредиту тощо. За своєю сутністю та механізмом впливу на процес суспільного відтворення кредит є однією з найскладніших економічних категорій. Щодо цього він поступається хіба що тільки категорії грошей. Тому в економічній теорії протягом кількох століть ведуться дискусії навколо питань, пов'язаних із сутністю та роллю кредиту. Ці дискусії тривають і досі.

У світовій економічній науковій думці обґрунтовуються і визначаються дві концепції теорії кредиту – натуралістична і капіталоутворююча. Основоположниками натуралістичної теорії кредиту були англійські економісти А. Сміт (1723–1790) і Д. Рікардо (1772–1823). Найважливіші положення натуралістичної теорії кредиту:

- об'єкт кредиту – натуральні блага (матеріальні цінності), а не гроші;
- кредит – спосіб перерозподілу існуючих у певному суспільстві цінностей, тому що це рух натуральних речовин;
- банки – це посередники, які не відіграють ролі у створенні кредиту;
- відсутня роль кредиту у сприянні розширеного капіталістичного відтворення;
- відсутнє з'ясування різниці між позиковим і реальним капіталом, позиковий капітал розглядається лише як відображення нагромадження реального капіталу.

Таким чином, представники натуралістичної теорії розглядали кредит як засіб перерозподілу матеріальних цінностей у натуральній формі, не визначаючи ролі банків у створенні кредиту. Проте слід зазначити заслугу представників натуралістичної теорії в обґрунтуванні ряду положень щодо кредиту: кредит сам собою не може створювати реального капіталу, який виникає тільки у процесі виробництва; кредит залежить від прибутку, не створює реального капіталу.

Основоположниками капіталоутворюючої теорії кредиту були англійські економісти Дж. Ло (1671–1729), Г. Маклеод (друга половина XIX століття), австрійський економіст Й. Шумпетер і німецький економіст А. Ган (XX століття). Основні положення капіталоутворюючої теорії кредиту:

- кредит може створювати багатства і капітал, з ним ототожнюються гроші;
- банки – не посередники, вони відіграють значну роль у створенні кредиту і капіталу;

– кредит і банки – вирішальні фактори розвитку виробництва, здатні запобігти економічним кризам, інфляції, забезпечити процвітання суспільства.

Проте помилковість концепції цих економістів полягала у виправданні експансії та інфляції. Рациональні положення капіталоутворюючої теорії кредиту були використані Дж. Кейнсом, який відмовився від ідеї щодо безмежних капіталотворчих можливостей кредиту та банків і вважав, що поряд з кредитними інструментами слід використовувати інші заходи для регулювання економіки.

Кредит – походить від лат. *creditum* – позика, *credo* – вірю [1]. У науковій літературі можна виділити декілька підходів до визначення поняття категорії «кредиту». Наприклад, М. П. Денисенко визначає: «кредит – позиковий капітал банку в грошовій формі, що передається у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового характеру використання. Це форма руху позикового капіталу» [4].

М. М. Александрова, С. О. Маслова визначають кредит як об'єктивну вартісну категорію, складову частину товарно-грошових відносин, а його необхідність викликана існуванням товарно-грошових відносин. В. Д. Лагутін дає таке визначення: «кредит – це форма прояву кредитних відносин, форма руху позикового капіталу».

Аналіз різних точок зору зарубіжних і вітчизняних авторів щодо визначення поняття «кредиту» дав можливість розкрити цю категорію через визначення, запропоноване Б. С. Івасів – «кредит – це економічні відносини, що виникають між кредиторами і позичальниками з приводу мобілізації тимчасово вільних коштів та використання їх на умовах повернення й оплати».

Таким чином, кредитні відносини функціонують у системі економічних відносин. У сучасних умовах кредитні відносини набувають розвитку між:

- господарюючими суб'єктами;
- банками та населенням,
- підприємствами, організаціями, господарюючими суб'єктами з одного боку та населенням – з іншого;
- фізичними особами;
- державою, банками й окремими господарюючими суб'єктами.

Кредити, які надаються банками, можна класифікувати за різними ознаками.

За строками користування банківські кредити поділяють на:

- короткострокові (до 1 року);
- середньострокові (від 1 до 3 років);
- довгострокові (понад 3 роки).

Кожному з цих видів банківського кредиту притаманні конкретні ознаки, організаційні способи надання позик та їх погашення. Короткострокові кредити надаються банками позичальникам на цілі поточної господарської діяльності у разі виникнення у них тимчасових фінансових труднощів у зв'язку із витратами, які незабезпечені надходженнями коштів у відповідному періоді. Середньострокові кредити надаються на оплату обладнання, на поточні витрати, фінансування капітальних укладень. Довгострокові кредити надаються банками позичальникам для формування основних фондів.

За забезпеченням, виділяють такі види банківського кредиту:

- забезпечені заставою (майном, майновими правами, цінними паперами), вартість застави, звичайно, перевищує суму кредиту;
- гарантовані (банками, фінансами чи майном третьої особи);
- з іншим забезпеченням (поручительство, свідоцтво страхової організації);
- незабезпечені (бланкові кредити).

Банківський кредит під заставу цінних паперів називається ломбардним кредитом. За ступенем ризику банківські позики поділяються на: стандартні кредити та кредити з підвищеним ризиком [3].

В умовах наявності кризової ситуації в національній економіці України закономірно підвищується ризик кредитних операцій комерційних банків. Кредити з підвищеним ризиком

посідають у таких умовах провідне місце в кредитному портфелі банків. У ринковій економіці в умовах економічної невизначеності будь-якій позиції властивий певний ризик несплати відсотків чи неповернення внаслідок непередбачених обставин. У стратегічному плані для комерційних банків важливо нарощувати обсяги кредитних операцій, в тому числі й за рахунок тих позик, яким притаманний підвищений ризик. Адже саме для таких кредитів характерна більша дохідність у порівнянні з малоризикованими. Відповідно до Положення НБУ «Про порядок формування і використання резерву для відшкодування можливих втрат за позиками комерційних банків» банківські позики поділяють на п'ять груп: стандартні, під контролем, субстандартні, сумнівні та безнадійні [2].

Стандартні позики характеризуються мінімальним ступенем ризику (2%), що відповідає умовам стабільного фінансового стану позичальника. Для позик під контролем ступінь ризику дорівнює 5%. Робота з цими позиками не створює проблем для фінансової діяльності комерційних банків. Субстандартні позики – це позики з підвищеним ризиком (ступінь ризику – 20%) [4].

Сумнівними є кредити, повернення яких викликає сумнів у банку. Для сумнівних позик характерний ступінь ризику в 50%. До цих позик відносять пролонговані і прострочені кредити. Безнадійними (до погашення) є позики, які не можуть бути повернені і збереження яких на балансі банку як активу не має сенсу (ступінь ризику – 100%). Безнадійні позики списуються у встановленому порядку. В банківській практиці сумнівні, незабезпечені та безнадійні позики відносять до категорії проблемних кредитів.

Кредит виступає необхідним моментом формування основних та оборотних фондів підприємств. Завдяки йому можна обійтися без обов'язкового нагромадження власних ресурсів. Поряд із власними ресурсами кредитні ресурси, що виникають на базі залучення тимчасово вільних чужих ресурсів, створюють додаткові можливості для забезпечення нормальних умов діяльності господарських суб'єктів.

Кредит обслуговує процес розширеного відтворення, тим самим сприяє безперервності відтворювального процесу і стає чинником його прискорення. Прискорення відтворювального процесу за рахунок кредиту пов'язане також зі стимулювальною його роллю: необхідність повернення залучених у позику ресурсів, їх платність та строковість потребують від позичальника підвищення ефективності суспільного виробництва, а отже, прискорення відтворювального процесу. Підвищення ефективності суспільного виробництва через використання кредиту сприяє також збалансованості економіки.

Отже, функціонування кредитних відносин передбачає додержання рівноваги в економіці між обсягами тимчасово вільних ресурсів та обсягами кредитних ресурсів. Сприяння збалансованості економіки означає, що кредит підтримує чи оптимізує пропорції суспільного виробництва, тобто виконує регульовальну роль. Ця роль кредиту в економіці проявляється у перерозподілі капіталу між виробничою та невиробничою сферами, між галузями виробництва та регіонами. Виконання кредитом регульовальної ролі в економіці означає, що кредит певною мірою впливає на формування структури суспільного виробництва, на важливі пропорції економіки. Це може бути, наприклад, співвідношення між фондами відшкодування, нагромадження та споживання і т. ін.

Завдяки тому, що тимчасово вільні ресурси перерозподіляються до галузей, де забезпечується отримання більшого прибутку, відбувається вирівнювання норми прибутку в різних галузях, тим самим кредит позитивно впливає на галузеву структуру суспільного виробництва. Перерозподіл тимчасово вільних коштів до галузей і підприємств з більш ефективним виробництвом, вироблювані товари, які користуються більшим попитом, означає, що кредит стимулює розширення виробництва товарів, у яких є потреба суспільства, тобто сприяє збільшенню ринкової пропозиції. Це звичайно теж важлива риса регульовальної ролі кредиту в ринковій економіці.

Отже, регульовальна роль кредиту в економіці велика і багатоаспектна. Тим самим кредит виступає в ролі важливого економічного методу управління суспільним господарством. Реалізація кредитом його ролі як методу управління суспільним

господарством проявляється через порядок кредитування, тобто через умови надання і погашення позик.

Висновки. Визначивши значимість кредиту в діяльності комерційних банків та в ринковій економіці України можна зробити висновки, що кредит має досить стійку позицію і становить більшу частину в активах банків. На сьогоднішній день саме кредит є найважливішим елементом будь-якої політики банку. Чим більше існує видів кредиту, тим повніше можуть бути задоволені індивідуальні потреби клієнтів. Водночас на вибір банком кредитного інструментарію впливають не тільки потреби клієнта, але і його особливості (фінансова надійність і ін.), а також можливості й інтереси самого банку.

Список використаних джерел

1. Аванесова І. А. Передумови регулювання кредитної діяльності в Україні: історія і сучасність / І. А. Аванесова // Банківська справа. – 2012. – № 4. – С. 70.
 2. Герасимович А. М. Аналіз банківської діяльності / А. М. Герасимович, М. Д. Алексеєнко, І. М. Парасій-Вергуленко. – К. : КНЕУ, – 2013. – С. 342.
 3. Мороз А. М. Банківські операції : підруч. – 2-ге вид., випр. і доп. / А. М. Мороз, М. І. Савлук, М. Ф. Пуховкіна – К. : КНЕУ, 2002. – 430 с.
 4. Положення «Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків», затверджено постановою Правління НБУ від 06.07.2000 р. № 279.
-